

QUY TRÌNH VẬN DỤNG PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU TÌNH HUỐNG TRONG DẠY HỌC BỘ MÔN RÈN LUYỆN NGHIỆP VỤ SƯ PHẠM THƯỜNG XUYÊN TẠI TRƯỜNG ĐẠI HỌC HẢI PHÒNG

Lê Thị Minh Hoa

Khoa Tâm lý Giáo dục học, Trường Đại học Hải Phòng

Email: hoaltm@dhhp.edu.vn

Ngày nhận bài: 15/9/2023

Ngày PB đánh giá: 30/10/2023

Ngày duyệt đăng: 03/11/2023

TÓM TẮT: Phương pháp nghiên cứu tình huống là một trong những phương pháp dạy học phát huy cao độ tính tích cực, chủ động, sáng tạo của người học. Việc vận dụng phương pháp tình huống trong dạy học bộ môn có tầm quan trọng rất lớn giúp sinh viên sư phạm có điều kiện rèn luyện các kỹ năng sư phạm, phát huy năng lực của mình trong việc xây dựng và giải quyết các tình huống có vấn đề. Việc vận dụng phương pháp nghiên cứu tình huống trong dạy học là cần thiết, do đó trong bài viết đã xây dựng quy trình vận dụng phương pháp trong giảng dạy bộ môn Rèn luyện nghiệp vụ sư phạm thường xuyên bao gồm 4 bước được trình bày cụ thể.

Từ khóa: Nghiên cứu tình huống; rèn luyện nghiệp vụ sư phạm; quy trình vận dụng.

THE PROCESS OF APPLYING THE CASE STUDY METHOD IN TEACHING THE SUBJECT OF REGULAR PEDAGOGICAL TRAINING AT HAI PHONG UNIVERSITY

ABSTRACT: The case study method is one of the teaching methods highly promoting the positivity, initiative, and creativity of learners. Applying the case method in teaching the subject plays a pivotal role in helping students majoring in pedagogy have the opportunity to practice pedagogical skills and develop their capacity in implementing problem-solving in real-time situations. It is necessary to apply the method in teaching the subject; hence,

in the article, the researcher has built a process for applying the method in teaching the subject of regular pedagogical training includes the 4 steps presented in detail.

Keywords: Case study; pedagogical training; application process.

I. ĐẶT VẤN ĐỀ

Đổi mới căn bản toàn diện giáo dục đang là một vấn đề cấp thiết nhằm đáp ứng yêu cầu cao của xã hội đối với thế hệ trẻ hiện nay. Để thực hiện đổi mới giáo dục cần chú ý trước hết tới việc đào tạo đội ngũ giáo viên. Sự phát triển của nền kinh tế tri thức và nhu cầu xã hội đòi hỏi trong quá trình đào tạo phải áp dụng các phương pháp dạy học tích cực để phát huy sự hiểu biết, năng lực sở trường của sinh viên (SV), trang bị cho họ những kỹ năng thực hành và khả năng tư duy phân biện vững chắc, giúp SV tự tin hơn và đạt được mục tiêu toàn diện trong hoạt động nghề nghiệp của mình.

Bên cạnh các phương pháp dạy học truyền thống như thảo luận, thuyết trình, thảo luận trực quan, vấn đáp, luyện tập ... thì phương pháp dạy học bằng nghiên cứu tình huống sẽ làm cho tiết học trở nên sôi nổi hơn, giúp nâng cao năng lực ứng dụng lý thuyết và phương pháp mà họ đã được học để giải quyết các tình huống đặt ra trong môn học làm cơ sở vận dụng vào hoạt động nghề nghiệp trong tương lai.

II. TỔNG QUAN NGHIÊN CỨU

Phương pháp nghiên cứu tình huống trong dạy học đã được nhiều tác giả quan tâm nghiên cứu ở các khía cạnh khác nhau. Trong các công trình nghiên cứu về nghiên cứu tình huống nổi lên một số nghiên cứu điển hình của các tác giả ở các lĩnh vực. Ở lĩnh vực Giáo dục học, tác giả Nguyễn Thị Phương Hoa với đề tài “Sử dụng phương pháp tình huống trong giảng dạy môn Giáo dục học tại trường ĐHNN - ĐHQG Hà Nội” (2010), Đại học Ngoại ngữ - Đại học Quốc gia Hà Nội. Một số nghiên cứu về áp dụng phương pháp tình huống trong dạy học các môn phải kể đến các tác giả như Nguyễn Thị Minh Tâm (2011), Nguyễn Thị Thanh (2002); tác giả Trịnh Thúy Giang trong nghiên cứu của mình đã đưa ra quy trình 5 giai đoạn và 10 bước khi xây dựng hệ thống các tình huống trong dạy học môn Giáo dục học [3]....

Tổng hợp các công trình nghiên cứu của các tác giả cho thấy, các nghiên cứu đều cho rằng phương pháp nghiên cứu tình huống là một phương pháp có hiệu quả cao trong quá trình dạy học. Nếu giảng viên (GV) biết sử dụng

phương pháp một cách hợp lý sẽ giúp SV có nhiều cơ hội liên hệ lý thuyết với thực hành, tạo không khí sôi nổi hào hứng trong tiết học. Tuy nhiên, trong các nghiên cứu trên việc hướng dẫn người dạy và người học cách thức sử dụng tình huống, cách thức phối hợp với các phương pháp khác để phát triển kỹ năng hoạt động của SV nhằm tạo hiệu quả dạy học cao nhất chưa được thể hiện rõ. Chính vì vậy, việc nghiên cứu vận dụng phương pháp nghiên cứu tình huống trong dạy học bộ môn RLNVSPTX theo tôi là một hướng nghiên cứu mới góp phần nâng cao chất lượng đào tạo giáo viên đáp ứng yêu cầu đổi mới giáo dục.

III. KẾT QUẢ NGHIÊN CỨU

3.1 Phương pháp nghiên cứu tình huống

Phương pháp nghiên cứu tình huống là một phương pháp dạy học tích cực, trong đó người học được đặt trong một tình huống thực tiễn hoặc lấy bối cảnh gắn với thực tiễn để giải quyết các vấn đề mà tình huống đặt ra. Đây là phương pháp dạy học có khả năng, làm tăng hứng thú học tập, phát huy năng lực tư duy của người học và gắn kiến thức lí thuyết với thực tiễn cuộc sống.

Phương pháp nghiên cứu tình huống là phương pháp giảng dạy dựa trên những sự việc đã hoặc đang diễn ra

trong thực tế. Phương pháp này dựa trên lý thuyết kiến tạo và hướng tới mục tiêu: giáo dục là sự chuẩn bị cho việc giải quyết các tình huống đa dạng trong cuộc sống. Thông qua việc giải quyết tình huống giúp học sinh tiếp thu kiến thức một cách chủ động, chiến lược, có thể vận dụng linh hoạt những kiến thức, kỹ năng đã học, phát triển năng lực giải quyết vấn đề [4].

Phương pháp nghiên cứu tình huống là phương pháp bao gồm các thành tố chủ yếu của tình huống được trình bày cho người học với mục đích minh họa hoặc chia sẻ kinh nghiệm trong cách giải quyết vấn đề. Mục đích của phương pháp nghiên cứu tình huống trong dạy học không cần phản ánh một cách đầy đủ các hoạt động thực tế có thật mà chỉ cần tạo ra một khung cảnh để những người học có thể trao đổi, thảo luận với nhau [1]. Phương pháp nghiên cứu tình huống trong dạy học gồm có ba yếu tố chính, đó là tình huống, phân tích tình huống và thảo luận tình huống.

Việc sử dụng phương pháp tình huống trong giảng dạy được thực hiện ở các mức độ khác nhau tùy thuộc vào sự tham gia của GV và SV vào việc giải quyết vấn đề đó như thế nào? Nếu trường hợp GV thực hiện toàn bộ quá trình giải quyết tình huống có vấn đề trên lớp thì đó là phương pháp thuyết trình; Nếu

trường hợp cả GV và SV tham gia cùng thực hiện quá trình giải quyết tình huống có vấn đề thì đó là phương pháp sử dụng tình huống trong giảng dạy.

3.2 Vai trò của giảng viên và sinh viên trong việc vận dụng phương pháp nghiên cứu tình huống trong dạy học

Vai trò và trách nhiệm của GV và SV là yếu tố rất quan trọng để có được một tiết học bằng phương pháp nghiên cứu tình huống thành công và thật sự hiệu quả. Cả GV và SV đều phải có sự chuẩn bị chu đáo, cẩn thận. Để tham gia vào cuộc đối thoại với các SV khác, đòi hỏi mỗi SV phải huy động tất cả các kỹ năng phân tích - so sánh, kỹ năng đọc tài liệu, kỹ năng đặt câu hỏi, kỹ năng hợp tác, kỹ năng thuyết trình, kỹ năng phản biện, kỹ năng viết, kỹ năng tổ chức Trong tiết học, GV, phải thực hiện tốt vai trò chủ đạo của mình, giúp SV đưa ra một hoặc nhiều quyết định quan trọng khi giải quyết tình huống.

Phương pháp dạy học bằng nghiên cứu tình huống là phương pháp thúc đẩy SV đọc thêm nhiều tài liệu mới hơn và giúp SV đánh giá được khung lý thuyết cũng như các công cụ thực hành mà GV đưa ra. Tuy nhiên, đối với các tình huống được thiết kế với mục đích là để dạy lý thuyết, hoặc minh họa cho bài giảng, thì việc áp dụng vào phương pháp dạy học

bằng nghiên cứu tình huống cũng không phải là việc dễ dàng.

Việc sử dụng các tình huống trong giảng dạy cần tập trung vào cách thức giải quyết các vấn đề đã được xác định. Trong quá trình vận dụng, nếu GV cung cấp đủ cơ sở lý thuyết thì sẽ giúp SV có cơ hội tìm ra giải pháp để giải quyết các thách thức đặt ra trong tình huống một cách tốt nhất và ngược lại.

Phương pháp nghiên cứu tình huống có thể được vận dụng trong giảng dạy bộ môn RLNVSPTX dưới hai hình thức:

- Dưới dạng tình huống mẫu (chủ yếu là do giảng viên đưa ra) đan xen trong quá trình thực hiện các nội dung thực hành cụ thể của từng bài.

- Dưới dạng các buổi thảo luận tình huống. Với hình thức này, GV tổ chức cho SV tiến hành trao đổi cá nhân hoặc theo nhóm nhằm đưa ra các cách giải quyết tình huống trên cơ sở áp dụng các kiến thức, kinh nghiệm đã được học hoặc tiếp thu được trong thực tiễn giáo dục phổ thông [2].

Tóm lại, Phương pháp dạy học nào cũng đều có những điểm mạnh và hạn chế của nó. Trong quá trình sử dụng cần áp dụng một cách linh hoạt cho phù hợp với từng đối tượng, từng môn học cụ thể nhằm mang lại hiệu quả cao.

3.3 Quy trình vận dụng

3.3.1 Nguyên tắc thiết kế và vận dụng phương pháp nghiên cứu tình huống trong dạy học bộ môn rèn luyện nghiệp vụ sư phạm thường xuyên

Việc thiết kế và vận dụng phương pháp nghiên cứu tình huống trong dạy học bộ môn RLNVSPTX dựa trên các nguyên tắc cơ bản:

- Đảm bảo tính thiết thực, có tính điển hình, gắn với nội dung dạy học góp phần thực hiện mục tiêu bài học, môn học cụ thể.

- Nội dung tình huống phải đảm bảo tính logic, tính khoa học.

- Tình huống được thiết kế và vận dụng phải có tính vấn đề cao, phải kích thích SV tích cực giải quyết các nhiệm vụ học tập với những dữ kiện được diễn đạt rõ ràng.

- Hệ thống tình huống phải đảm bảo tính vừa sức.

3.3.2. Đề xuất quy trình

Bước 1: Chuẩn bị

Nghiên cứu, rà soát đề cương chi tiết bộ môn RLNVSPTX để lựa chọn và thiết kế các tình huống dạy học phù hợp

Đặc trưng cơ bản của bộ môn RLNVSPTX là thực hành, vì vậy các chủ đề thực hành cần hướng dẫn cho SV biết phân tích, lựa chọn nội dung phù hợp để học tập. Việc áp dụng phương pháp nghiên cứu tình huống cần bám sát với

những thay đổi của chương trình giáo dục phổ thông theo tiếp cận năng lực người học.

Lựa chọn chủ đề vận dụng phương pháp nghiên cứu tình huống

Trên cơ sở nghiên cứu, phân tích nội dung chương trình bộ môn RLNVSPTX, chúng tôi lựa chọn 6 chủ đề để xây dựng tình huống phục vụ cho việc vận dụng phương pháp, cụ thể là:

- Tình huống về công tác chủ nhiệm lớp: Việc sử dụng tình huống trong chủ đề này nhằm giúp SV hiểu rõ hơn nội dung công tác của giáo viên chủ nhiệm lớp ở phổ thông. Trên cơ sở đó giúp SV có ý thức trau dồi, bổ sung kiến thức, rèn luyện kỹ năng cần thiết để trở thành người giáo viên chủ nhiệm giỏi trong tương lai.

- Tình huống liên quan đến tổ chức các hoạt động tập thể: Việc sử dụng các tình huống này giúp SV rèn các kỹ năng cơ bản của hoạt động tập thể như kỹ năng thiết kế, kỹ năng tổ chức, kỹ năng đánh giá hoạt động.

- Tình huống liên quan đến mối quan hệ giữa giáo viên với học sinh: Giúp sinh viên rèn luyện cách xử lý các tình huống trong mối quan hệ với học sinh và rút ra được những yêu cầu cơ bản khi giải quyết các tình huống đó.

- Tình huống liên quan đến mối quan hệ giữa giáo viên với đồng nghiệp:

Giúp SV rèn luyện cách xử lý các tình huống trong mối quan hệ với đồng nghiệp và rút ra được những yêu cầu cơ bản khi giải quyết các tình huống đó.

- Tình huống liên quan đến mối quan hệ giữa giáo viên với phụ huynh học sinh: Giúp SV rèn luyện cách xử lý các tình huống trong mối quan hệ với phụ huynh học sinh và rút ra được những yêu cầu cơ bản khi giải quyết các tình huống đó.

- Tình huống khi thực hiện hoạt động giảng dạy bộ môn ở phổ thông: Giúp SV rèn luyện các kỹ năng thiết kế và tổ chức hoạt động dạy học ở trường phổ thông.

Toàn bộ 6 chủ đề này bao quát đầy đủ các nội dung cơ bản của bộ môn RLNVSPTX trong quá trình đào tạo giáo viên. Mỗi chủ đề học tập có thể được chia thành các chủ đề nhỏ hơn. Ví dụ như chủ đề 1 có thể chia nhỏ thành 3 chủ đề: Tìm hiểu tình hình học sinh; Lập kế hoạch chủ nhiệm lớp; Lập kế hoạch và triển khai buổi họp phụ huynh học sinh; Thiết kế và tổ chức các hoạt động giáo dục ngoài giờ lên lớp. Các chủ đề 2, 3 thực hiện tương tự.

Bước 2. Thiết kế tình huống dạy học

Bước quan trọng nhất của dạy học bằng tình huống là ở bước này vì nó thể hiện rõ vai trò của GV. Bước này gồm các hoạt động sau:

** Xác định mục tiêu và trọng tâm chủ đề*

Khi xác định vận dụng phương pháp tình huống vào giảng dạy người GV trước hết cần phải xác định được mục tiêu bài học. Khi sử dụng tình huống người GV luôn phải đặt cho mình câu hỏi “*Trong bài học này, cần phải đạt được mục tiêu gì, cung cấp cho người học những kiến thức gì và phải rèn luyện những kỹ năng gì cho các em?*” và đối chiếu vào đó để thiết kế các tình huống sao cho phù hợp.

** Thiết kế tình huống dạy học*

- Lựa chọn chủ đề học tập

Ở bước này, GV hướng dẫn SV rà soát các chủ đề cần thực hiện trong chương trình bộ môn RLNVSPTX, sách giáo trình, tài liệu tham khảo hiện có; mục tiêu cần đạt về kiến thức, kỹ năng để tìm ra các nội dung dạy học liên quan đến nhau hoặc liên quan đến một vấn đề của thực tiễn giáo dục trên cơ sở đó xây dựng thành tình huống phù hợp.

GV cần xác định chủ đề bao gồm tên chủ đề và các nội dung kiến thức liên quan đến chủ đề. Trên cơ sở ý tưởng và việc giải quyết các vấn đề mà chủ đề đặt ra, GV sẽ xác định được kiến thức cần đưa vào trong tình huống cho phù hợp.

- Xác định mục tiêu dạy học của chủ đề học tập

Khi xác định mục tiêu dạy học, cần xem xét lại kiến thức, kỹ năng, thái độ và những kinh nghiệm thực tiễn của SV đã có để xác định các năng lực của SV có thể được hình thành và phát triển thông qua chủ đề.

Mục tiêu chủ đề sẽ quyết định xem chủ đề đó khi sử dụng phương pháp tình huống có huy động được kiến thức, kỹ năng, thái độ, kinh nghiệm thực tiễn của SV hay không. Đồng thời xác định khi vận dụng hướng tới việc rèn các kỹ năng và phát triển năng lực cần thiết cho SV như thế nào.

- Xây dựng nội dung hoạt động dạy học, học tập

Ở bước này GV cần làm rõ: 1/ Trong chủ đề có những hoạt động gì? 2/ Các hoạt động cụ thể có vai trò gì trong việc đạt được mục tiêu chung của bài học.

Việc xác định nội dung hoạt động học tập cho người học là khâu quan trọng nhất của quá trình thiết kế tình huống dạy học. Để thiết kế các tình huống học tập thú vị và hiệu quả, GV căn cứ vào mục tiêu, nội dung chủ đề, phải kết hợp được nhiều phương pháp và hình thức tổ chức dạy học, kết hợp kiến thức, kỹ năng nghề nghiệp, kinh nghiệm của mình với những nền tảng, vốn kinh nghiệm sống của SV.

- Dự kiến thời lượng, thời điểm cho chủ đề học tập

Căn cứ vào năng lực thực tế của SV, mục tiêu và nội dung bài học tích hợp, điều kiện dạy học thực tế sẽ xác định thời lượng sử dụng tình huống cho phù hợp. Trong quá trình thực hiện cần linh hoạt điều chỉnh thời lượng bài học cho phù hợp với thực tiễn.

- Dự kiến cách thức đánh giá, tổng kết hoạt động

GV cần tổng kết hoạt động học tập của SV, “giúp SV tự trả lời câu hỏi: Mình đã học và làm như thế nào? Ưu và nhược điểm của những cách làm đó? Nếu làm lại việc đó thì mình có chọn cách làm như trước không? Vì sao?...”

Để đánh giá kết quả hoạt động, GV phải dự kiến các cách thức đánh giá phù hợp: có thể sử dụng các phương pháp quan sát, phỏng vấn; tự đánh giá, đánh giá đồng đẳng; đánh giá qua phiếu trưng cầu ý kiến; tham khảo ý kiến chuyên gia... Tùy theo điều kiện thực tế của tiết học GV sẽ lựa chọn cách thức đánh giá phù hợp.

** Xây dựng kế hoạch dạy học bằng tình huống*

- Dự kiến về thời gian

Gv cần phân phối thời gian trong một tiết học cho phù hợp tùy vào mục đích sử dụng, nội dung, tính chất của tình huống. Tình huống có thể diễn ra trong phần lớn thời gian của tiết học hoặc chỉ

trong khoảng 5 đến 10 phút tùy theo từng chủ đề....

- Dự kiến về không gian, phương tiện dạy học

Tình huống dạy học có thể được thực hiện trong lớp học, ngoài sân trường hoặc tại một không gian khác.

Tùy theo từng tình huống, từng chủ đề mà xem xét sử dụng phương tiện cho phù hợp, ví dụ như: bảng, phấn, sơ đồ, máy chiếu, tranh ảnh hoặc các phương tiện khác.

- Số lượng SV: Tùy theo số lượng sinh viên mà có kế hoạch thiết kế và tổ chức dạy học bằng tình huống cho phù hợp.

- Trình độ của người học: Việc thiết kế và lựa chọn các tình huống phải dựa vào trình độ nhận thức của người học, không nên đưa tình huống quá khó gây cản trở người học giải quyết được vấn đề nhưng cũng không nên quá dễ để khiến cho người học cảm thấy nhàm chán, mất hứng thú.

- Dự kiến về phương pháp: Tùy theo từng chủ đề, từng tình huống cụ thể, GV có thể phối hợp các phương pháp dạy học khác nhau làm cho tình huống trở nên hấp dẫn hơn.

** Chỉnh sửa và hoàn thiện nội dung tình huống cho từng chủ đề*

Khi thiết kế tình huống, GV có thể tham khảo ý kiến góp ý của đồng

nghiệp, giáo viên phổ thông và SV. Căn cứ vào mục tiêu của từng chủ đề cụ thể và sự góp ý thu nhận được, GV cần hoàn thiện nội dung các tình huống cho phù hợp với yêu cầu của từng chủ đề, đối tượng sinh viên, thời gian và không gian tiến hành giảng dạy nhằm đạt hiệu quả tối ưu khi sử dụng.

Bước 3: Triển khai tình huống trên lớp

** Giới thiệu tình huống*

Để giúp SV hiểu rõ nhiệm vụ, những vấn đề cần phải giải quyết GV cần cung cấp đầy đủ thông tin về tình huống.

Khi đưa ra tình huống GV cần có thái độ vui vẻ, cởi mở, đồng thời cần đề nghị để sinh viên tập trung vào tình huống đã đưa ra. GV phải đảm bảo tất cả sinh viên đều nghe rõ tình huống và những yêu cầu.

** Tổ chức, hướng dẫn SV hoạt động để đưa ra cách giải quyết tình huống*

Tiến hành tiết học có sử dụng phương pháp nghiên cứu tình huống, khi bắt đầu GV cần đặt SV vào các tình huống có vấn đề với các câu hỏi gợi mở, hướng dẫn cách giải quyết vấn đề.

- Làm việc độc lập

Để khuyến khích SV tham gia tích cực vào các hoạt động học tập, cần dành một khoảng thời gian nhất định để SV có sự chuẩn bị cá nhân xung quanh những câu hỏi như: Tại sao xuất hiện tình huống

đó, bối cảnh nào? Những gì giúp, những gì cản trở nó xuất hiện? Có thể mong đợi điều gì ở đây? Có thể có những giả định gì? Cái gì sẽ xảy ra nếu tình hình không thay đổi?

Sau khi SV đưa ra cách giải quyết, GV cần xác định những tri thức, kỹ năng, phương pháp hành động mà sinh viên thu nhận được. Cần giúp SV khắc phục, tìm kiếm giải pháp mới khi tri thức họ thu được không phù hợp.

- Làm việc theo nhóm

Lớp học có thể được chia thành nhiều nhóm tùy theo số lượng SV. Trong thời gian các nhóm làm việc, GV cần theo dõi, quan sát và trợ giúp nếu thấy cần thiết.

Tùy theo số lượng, nội dung bài học và thời lượng của tiết học GV có thể lựa chọn hình thức nào cho phù hợp.

- Sinh viên phát biểu giải quyết tình huống

Đại diện SV trình bày ý kiến của nhóm, nếu tình huống được tổ chức làm việc theo nhóm, hoặc SV sẽ xung phong giải quyết vấn đề nếu tình huống được tổ chức làm việc độc lập. Sau khi SV trình bày, GV nên đặt thêm những câu hỏi liên quan đến chủ đề để các em trình bày rõ hơn quan điểm của mình. Các nhóm khác có thể nhận xét hoặc trao đổi thêm về cách giải quyết vấn đề.

- Khẳng định và củng cố

SV rút ra bài học trên cơ sở lời nhận xét của GV về câu trả lời của mình, hiểu rõ phương án nào nên làm và phương án nào không nên làm. Sau đó GV đưa ra cách giải quyết thuyết phục nhất, xác định kiến thức và kỹ năng SV thu nhận được thông qua tình huống. GV có thể tổng kết hoặc trao đổi với SV trước lớp học.

Trong quá trình triển khai tình huống trên lớp, tùy theo tình hình thực tế có thể rút gọn việc sử dụng phương pháp theo ba bước sau:

- Nêu tình huống, đặt ra vấn đề cần giải quyết

- Giải quyết tình huống

+ GV hướng dẫn SV phân tích tình huống.

+ GV gợi ý cho SV bằng các câu hỏi.

- Tổng kết, rút ra những vấn đề SV cần nắm sau khi giải quyết tình huống

Bước 4: Kiểm tra, đánh giá và ứng dụng kiến thức

GV lựa chọn các cách thức đã dự kiến để tiến hành kiểm tra, đánh giá, khẳng định kiến thức, kỹ năng, phương pháp mà SV thu nhận được thông qua việc giải quyết tình huống. GV có thể tiến hành như sau:

Sau khi chia sẻ kết quả hoạt động, những suy nghĩ, nhóm hoặc các nhóm có thể rút ra những bài học bằng cách thảo

luận những câu hỏi như: Chúng ta có thể làm khác hay không? Chúng ta đã học được những gì, đã thấy sáng tỏ điều gì mới mẻ? Vấn đề gì đã được xác nhận? Những câu hỏi mới nào sẽ lại xuất hiện?

GV hướng dẫn SV liên hệ những tình huống thực tiễn tương tự có liên quan đến kiến thức vừa tiếp nhận.

3.3.3 Điều kiện áp dụng quy trình

Lựa chọn, thiết kế tình huống đảm bảo tính khoa học, thiết thực, hấp dẫn

GV cần lựa chọn, sàng lọc, xây dựng tình huống dựa trên cơ sở quán triệt các nguyên tắc đã đề xuất. Khi lựa chọn, thiết kế tình huống cần chú ý:

- Tình huống phải phù hợp mục tiêu, nội dung của bài học.

- Nội dung tình huống phải đảm bảo tính khoa học, tính logic.

- Tình huống phải xuất phát từ thực tiễn giáo dục giúp người học có thể liên hệ với bài học một cách dễ dàng.

- Tình huống phải hấp dẫn, gây được hứng thú, khơi dậy khả năng tự học và làm cho người học yêu thích môn học.

- Tình huống phải mang tính khả thi, bảo đảm những điều kiện cần và đủ để đưa đến một cách giải quyết hợp lý, có thể chấp nhận được.

- Tình huống phải đảm bảo phù hợp với trình độ người học.

Chuẩn bị tốt các câu hỏi dẫn dắt gợi mở

GV cần chuẩn bị các câu hỏi để gợi mở, dẫn dắt SV giải quyết vấn đề. Chính những câu hỏi gợi mở như “Cái gì?” “Tại sao?”, “Như thế nào?”... đã kích thích tư duy, kích thích khả năng phân tích, so sánh và khái quát hóa của SV. Thông thường, các tình huống được sử dụng đều có cấu trúc mở dưới dạng một câu hỏi nhằm tạo điều kiện kích thích SV tiếp cận và giải quyết vấn đề theo cách khác nhau chứ không nhất thiết cứ phải theo một hướng nào đó.

Để chuẩn bị tốt câu hỏi dẫn dắt gợi mở, khi chuẩn bị GV cần phải đảm bảo:

- Câu hỏi phải chứa đựng một mâu thuẫn nhận thức.

- Phải chứa đựng hướng giải quyết vấn đề.

- Câu hỏi cần phải ngắn gọn, rõ ràng, chính xác, khoa học.

- Phù hợp trình độ nhận thức của người học.

- Câu hỏi phải đảm bảo có sự gắn kết chặt chẽ giữa lý thuyết và thực tiễn

Khai thác tính “vấn đề” của tình huống một cách khéo léo

Tính “vấn đề” của tình huống cần được người dạy khai thác một cách khéo léo và linh hoạt. Các sự kiện trong mỗi tình huống phải được cấu trúc sao cho SV có thể cảm thấy khó hoặc có câu trả lời nhanh chóng, nhưng câu trả lời đó rất

nhau trở thành không đầy đủ hoặc không đúng, khiến người học phải điều chỉnh hệ thống kiến thức của mình để giải đáp vấn đề đặt ra, từ đó nắm vững và mở rộng kiến thức.

Cần cung cấp đầy đủ thông tin để SV cảm thấy vấn đề cần giải quyết không vượt quá khả năng của họ, giúp họ thấy được có cách giải quyết (dù chỉ là mơ hồ). Dù chưa có câu trả lời ngay nhưng họ tin rằng nếu họ tích cực suy nghĩ thì có thể giải quyết được vấn đề đặt ra.

Phát huy cao độ tính tích cực, sáng tạo của người học, tạo điều kiện thuận lợi cho SV hoạt động

Trong quá trình vận dụng phương pháp tình huống, GV với vai trò tổ chức, hướng dẫn cần khơi dậy sự ham thích học tập, tính chủ động, sáng tạo của người học, giúp họ thấy được mâu thuẫn của tình huống như là mâu thuẫn trong nội tâm mình và có nhu cầu giải quyết nó. Người học phải độc lập vượt qua các khó khăn, trở ngại về nhận thức huy động toàn bộ tri thức đã có để tìm ra cách giải quyết tình huống và lĩnh hội được kiến thức mới cho bản thân.

Sử dụng thời gian hợp lý

GV cần phải biết phân bổ thời gian hợp lý, tập trung vào trọng tâm của tình huống, giải quyết tình huống đúng thời điểm, tiết kiệm thời gian. Ngoài ra, người dạy cũng cần biết phối

hợp linh hoạt các hình thức tổ chức tình huống nhằm khơi dậy hứng thú của người học.

3.4. Minh họa thiết kế chủ đề học tập sử dụng phương pháp nghiên cứu tình huống

Nội dung bộ Môn RLNVSTX gồm 6 chủ đề như đã trình bày ở phần trên. Trong phần minh họa này, tôi chọn thiết kế tình huống liên quan mối quan hệ giữa giáo viên chủ nhiệm và học sinh.

Chủ đề: Kỹ năng giao tiếp ứng xử giữa giáo viên chủ nhiệm và học sinh

*** Mục tiêu**

- Về mặt kiến thức: Thông qua chủ đề này giúp SV nắm được các kiến thức liên quan đến cách ứng xử của giáo viên với học sinh trong quá trình giảng dạy. Đồng thời giúp SV rút ra được những yêu cầu cơ bản khi ứng xử với học sinh làm cơ sở để vận dụng vào thực tiễn giáo dục phổ thông.

- Về mặt kỹ năng: Giúp sinh viên rèn luyện các kỹ năng giao tiếp ứng xử, giúp SV rèn kỹ năng lắng nghe tích cực, kỹ năng tiếp nhận và phân tích thông tin... trong quá trình làm việc với học sinh. Hình thành ở SV năng lực vận dụng kiến thức, kỹ năng vào thực tiễn giáo dục.

- Về mặt thái độ: Hình thành ở SV thái độ đúng đắn trong học tập rèn luyện.

*** Chuẩn bị**

- Giảng viên: Chuẩn bị tình huống, các câu hỏi, phương tiện hỗ trợ

- Sinh viên: Chuẩn bị kiến thức liên quan đến giao tiếp sư phạm và kỹ

*** Tiến hành trên lớp**

năng đã tích lũy được. SV chuẩn bị tình huống tự xây dựng theo yêu cầu của GV.

- Dự kiến thời gian: Thời lượng cho việc thực hiện tình huống là 2 tiết

Hoạt động của GV và SV	Nội dung bài học
<p><i>Hoạt động 1</i></p> <p>GV giới thiệu chủ đề cần rèn luyện</p> <p>GV nêu tình huống</p> <p>Trống vào lớp, cô Hiền đang đi lên cầu thang thì nghe thấy mấy học sinh nói với nhau “<i>Cô Hiền dạy chán chúng mày nhi, chẳng muốn vào học tý nào</i>”, <i>mấy học sinh kia cũng nói hùa theo như vậy. Nếu là cô Hiền, bạn sẽ làm như thế nào? Tại sao bạn lại làm như vậy ?</i></p> <p>Gv nêu yêu cầu:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Chia lớp thành nhóm theo bàn - Định hướng vấn đề cần trao đổi - Các nhóm trao đổi và đưa ra cách giải quyết tình huống <p><i>Hoạt động 2.</i></p> <p>SV tiến hành làm việc theo nhóm thống nhất phương án giải quyết tình huống trong nhóm</p> <p><i>Hoạt động 3.</i></p>	<p>Kỹ năng giao tiếp ứng xử của giáo viên với học sinh</p> <p>Câu hỏi cần giải quyết:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Tại sao cần rèn kỹ năng giao tiếp ứng xử nói chung và ứng xử với học sinh nói riêng? 2. Yêu cầu cơ bản khi ứng xử với học sinh? <p>Rút ra kết luận</p> <p>Khi ứng xử với học sinh cần đảm bảo:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Khéo léo, mềm mỏng - Tôn trọng nhân cách học sinh - Không định kiến, trù dập học sinh - Nghiêm khắc nhưng chân thành

<p>Các nhóm trình bày phương án giải quyết của mình - Liên hệ thực tế giáo dục</p> <p>Hoạt động 4. GV đánh giá tổng kết và giúp SV rút ra kết luận về ứng xử giữa GV và HS</p> <p><i>Hoạt động 5. SV nêu các tình huống tự chuẩn bị theo yêu cầu của GV và tiến hành thực hiện tình huống theo các bước như tình huống mẫu. (Tùy theo tình huống các nhóm có thể đóng vai xử lý)</i></p>	<p>- Không làm ảnh hưởng xấu đến mối quan hệ giữa GV và học sinh cũng như giữa học sinh với nhau</p>
--	--

* **Đánh giá, tổng kết hoạt động**

Hoạt động đánh giá: Giảng viên hướng dẫn sinh viên tự đánh giá kết quả thu được qua hoạt động và rút ra bài học cần thiết qua việc thực hiện tình huống.

Định hướng học tập: Hướng dẫn SV tiếp tục tự học tự rèn luyện các kỹ năng giao tiếp liên quan đến các mối quan hệ giữa giáo viên với học sinh, với đồng nghiệp, với phụ huynh...

Như vậy, trong quá trình dạy học bộ môn có thể căn cứ vào các tiêu chí khác nhau để lựa chọn các chủ đề, các tình huống lớn cần phải nghiên cứu, trong đó mỗi tình huống lớn là một chủ đề. Trong mỗi tình huống lớn lại có thể phân tích để tìm ra các tình huống nhỏ hơn phù hợp với chủ đề SV để khám phá và giải quyết vấn đề đạt mục tiêu của chủ đề.

IV. KẾT LUẬN

Phương pháp nghiên cứu tình huống là một trong những phương pháp dạy học tích cực đang được sử dụng nhiều trong quá trình dạy học. Việc sử dụng phương pháp này sẽ làm tăng hứng thú học tập của người học đồng thời nâng cao tính thực tiễn của môn học. Phương pháp nghiên cứu tình huống khi sử dụng hợp lý có thể khơi dậy tiềm năng trí tuệ của người học, phát huy tối đa tính tích cực và sáng tạo của họ trong học tập. Tuy nhiên, phương pháp nghiên cứu tình huống không phải là phương pháp dạy học tích cực duy nhất và càng không phải là vạn năng trong quá trình dạy học, do đó cần nhìn nhận đúng về nó. Trong khi vận dụng phương pháp nghiên cứu tình huống người GV phải thấy rõ được những ưu nhược điểm của nó để vận

dụng một cách khoa học, hợp lý làm tăng hiệu quả của dạy học bộ môn.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Đặng Quốc Bảo (2002), “*Vận dụng phương pháp nghiên cứu tình huống vào công tác huấn luyện tại Trường Cán bộ quản lý đào tạo*”, Tài liệu trường Cán bộ quản lý giáo dục, Hà Nội.

2. Vũ Thế Dũng (2009), *Phương pháp nghiên cứu tình huống trong giảng dạy*, Đại học Quốc gia Thành phố Hồ Chí Minh.

3. Trịnh Thúy Giang (2012), “Quy trình xây dựng hệ thống Case dùng trong

giảng dạy môn Giáo dục học”, *Tạp chí Giáo dục*, số 281, kì, tr. 29-30.

4. Nguyễn Thị Phương Hoa (2010), “Sử dụng phương pháp tình huống trong giảng dạy môn Giáo dục học tại Trường Đại học Ngoại Ngữ - Đại học Quốc gia Hà Nội”, *Đề tài NCKH cấp cơ sở Trường Đại học Quốc gia*, Mã số QN 07.11.

5. Nguyễn Thị Thanh (2002), “Vận dụng phương pháp nghiên cứu tình huống trong dạy học Giáo dục học ở trường Trung học sư phạm Thanh Hóa” *Luận văn Thạc sĩ, Trường Đại học Sư phạm Hà Nội*.